Nərmanın həsənzadə

# GAÇAR KƏRƏM

Kərəm necün öy dadlardan, o dadlardan yad tanırsın!
Adın necün yıraqlardın, dodaqlardan yad tanırsın!
Od içtədin ədy cəhrayı ovalardan yad tanırsın!
Od içindən janan cəsinn dəndy öyə Gaçar Kərəm.

Rəvadırsan, əfsanələr nəsil-nəsil Kərəm dejir,
Neçə nəsnə, neçə əsrən nəsil-nəsil Kərəm dejir.
Bəs dəftərdə, bəs kitabda nəsil-nəsil Kərəm dejir,
Ja adəbi dər nərgizin, jə mə'vəsə Gaçar Kərəm.

Vağtinizkim aşşırmalar beşatlıan dərəmləri,
Talarvu bir ər atmları, xəmyərdin, nanəmləri.
Axı nydin, dın vəkdyjy Azərbaycan torpaqları,
Yan çəminidin dən jerdin valadyzə Gaçar Kərəm.

Agstafa, Kyr tyrarsy mahir oxuy bəxrəsidin,
Nin Hstanlıan vağırşum tavatlarşın ko'rəsidin,
Bəxim Tacan Hacıbəyli, bəxim Dadvan dərəsidin, –
Gorjüzydy kevdidərin xoş-xoş Gaçar Kərəm.

Tajlarşda kimlin nimi, dərələrdə cel kimidin,
Yerdjinin nəzəkkinjə bəşinqdakı tel kimidin,
Təsmyrsalı, təsnifsalı rəğbə talxan jel kimidin,
Rəhm etməzdin xəsn xərcə, nəmərd xərcə, Gaçar Kərəm.

Dyşməninin gy bu dyniada nəmərdin nəşr, mərdin nəşrimdi,
Dejirlərşə ki, Hcrafilin dirşə Kərəm dərdi nərmişdi, —
O Hranda, dy Təsaxda, dy nəşrdə mərdin nəşrimdi,
Tyfənkinin tyşlanmasının təbiin cəsi Gaçar Kərəm.

Kevdim Nəjlə kerpyzyinin, hərdjlərdin Kərəm, — dejə,
Kevdjldinə Cəs şəmşirdə, dar Kərəmin kərəm dejlə,
Sybdjlərim, məhkəmlərin adlarını verəm, dejəm:
Tədam-tədə təlxərin, jacdan-jaca Gaçar Kərəm.

Gaçtın kərdym, indi bildim kədər məhnət Azərbaycan!
Bəxrə'j oldyz, bəşqa jerdin, hanı bəşqa Azərbaycan!?
Bəşr ana bir Kərəm dərcə, kərəmlənşə Azərbaycan,
Kərəmlərin vaxşırmaz vərnəmə Gaçar Kərəm.

Gədim Alban kilsəsinin xaç nəqşinə bixinmişdin,
Kelyə kədy dedjlərinə nəğ Cəsənq dixinmişdin,
Kərəmlərşə dərələrinə, Kərəmlərşə dixinmişdin,
Dadımdımaz Kəmərlərin xoş-xoş Gaçar Kərəm.

Ajkım, Məzəm, Əcnəmdara vaxtının jeri, jaşlar jeri!
Kəxş jerdin, xoş jerdin xet nəzir baş: ovar jeri!
Nəmərdlərə mərkəz ədy tomyrd jeri, gaçar jeri,
Ən adəmi kiron rədy jola-xəs Gaçar Kərəm.

Mərd oğzlar arxəsidy, arğbirəklər anəsidy,
Kərəm exsin sirrəsidy sonra yqrtal tonəsidy,
Kinin nimin bişlar cyrəsin, bişlarının mə'nasidy,
Bykyr dejir, bykyr dejir nidin bizə Gaçar Kərəm.

Bəjanatlar nimzadydy, nitr elədin, bəs dejilmin?!
Kimin vardyr, jaş-xoş-xoş nyn dədədin, bəs dejilmin?!
Ovar cəsidy, bəşlımsıza nyn zəzdin, bəs dejilmin?!
Kyd jə jəxdy birnə torbə jıma kimsə, Gaçar Kərəm.

Mən Kərəmə Gaçar dedim, Hcrafilin Arğ dedim,
Kimdin xoşun yetyrsə? — ğarabələ dıjra dedim,
Dolzy kimin, jarğın kimin dedim, jara-jara dedim,
Dəndy, rəşa jeki dəndy öyə-öyə Gaçar Kərəm.

Kərəm dejir by jerlərşin by xyny zə, sonrası da,
Kərəm jatan benim sərcə, dyzyr Kərəm lalısı da.
Cahanlərə xəbəz tyzyr Dəli Kyrşa ajdası da:
Kimdir inidn tıxsını yəş, tıxsını yəş Gaçar Kərəm?!

* Hcrafil Arğ — Gaçar Kərəmin yşaqlıq və gənclik dostu olmuşu, şəhralar aralarında dşşmənlikləri salmışlar. (Müəllif).

1995,

Əziz Şərif—100

# UNUDULMAZ ALİM

Arxıa hər bir xalqın nemişin, nidişin ən kolebi'adir. Orada mytləqdə oxuyan cəsiqlər nəsitəsində nemişdə boğlanıb, kenişi oxuyğa mə'ğun olmağalarıq yəzərində elm aradığdarı-mızda aşşarılır, yəz vaxşarılıq və həjata rəğbə-mağa «bəsnə» verir. Bu səxdə yaşıyşmışdan ən kolebə yətaxar bir ərnəkdir. Ony yorğuyğ saxlamaz, xalxın bir yəzdə yaşıyşmağ hər nəsin mə'nəsin bərvudyr.

Kərkəmlin jazıyla, tərvmasını, publisest, alim Əbil Şərif 1908-ni ildən emyrunun son kynlərinədək jadmıyş, əvlad kimi əsxləxdi-ji xyquqlarının, mytoləəmalıf tarixi sənədlərin, mytoləəmalıf kitab nə mytəxəssis mylnərinin, rejisserlərinin, səsləə, 2920 saxlama avadnıx, 700-ə-yədər fondy əsyxğə vəsaitdə dejnit Azərbaycan Dövlət Ədəbiyjat və Incəsənət Arxivinə bağışlamışdmıyd.

Bir mydəət nişimiz olaqədər olağır bəjyk arxivin fondyny arandşrarkən ədəbiyjat və incəsənət xadimlərimizdən M. Ə. Sabir, M. Məmmədzadə, M. T. Sidqi, Ə. Nəğərdinzadə, Ə. Vahid, C. Bypyny, M. Ibrahimov, A. Səmədbəyli, Ə. Talıbzadə, Ə. Arif, Ə. Bahadzadə, Ə. Hobiş, M. Məmmədov, A. Paşazadə, Anar və onlarla başqalarının şəxsi fondları jaşdırılaraq mənzumələrə, Şərifin jazışılarşa məxtublara pəst keldim. Bu məxtublarda qesmini mytxəssis, sevdiyi adamlarına, mydahidələrinə, ədəbijatşmışda onlan problemlərə, şıxkılər, narazılıqlar, xahişlər və s. axtarıb tapdı.

Ə. Şərifnin şıxsi bəxrə fondyna vəxəşlərin ədəbijatşmışdan, səmimi mədəniyjətmininin tşjnəxtə inkişlərin, elmi tədqiqatlarına kəxlyn kenişi oxuyğ kytləxinə mə'ğun olmağa cəsidlər dəxildir. Məğa öy rəjbətin cəsidlərə tədqiqatşa vaxğ etmək, araşdşrmağ hər bir ğəhr ədəbiyjatşnaz üçyn vaxidir.

Böyyk ədəbiyjat Vaxğ Məmmədyzuzadənin dostu və məsləkdaşı olmuşu faşğavkal məşrifçəni, Gyrbanəli Şərifoğlunu oğzu dənə Şərif 1895-ni ildin mart ayşnın 28-də Azərbaycanın ğədim mədəniyjət mərkəzlərindən olan Naxıvan şəhərində anadan olmuşdyr. O, ilk təhsilinin M. T. Sidqinin «Yсyl Vədid» məktəbində alşmışdşr. Yшar jaşlarından ədəbijata həvəs kestərən Ə. Şərif V. Məmmədyzuzadənin komşiləri ilə yaxın dostlyğ qyrmyş, bu şəhnda nkən «Molla Nəsrəddin» jyrnalının sahibkarlarından ağıxara vəxarşılmasına təşəbbyş kestərmişdi. Bu səbəb Ibrahimin ədəbi istejinə nail olmasıdşr. Bunyn nəticəsində ən, tədrigatvarı «Yшar Məmmədyzuzadə», «Cabir By'yk», «Vağıf məhəbbət nə kesxlərin nəmənarı» bə bir vox ədəbiyjatşmışda and, olan əsərlərin ilə bəjyk şöhrət tapmışdşr.

Tədrigatvarı M. Ə. Axyndov, M. Ə. Cabir, V. Məmmədyzuzadə bə başqa sənətkarlarla elm aləmində mə'ydm olmağa şıxkıs sənədlərini toplayb alşr, onyn tərbişəsi altşnda böyyyr 11 jə jaşılarşnın mə'nəvi sta qadşmış Mirzə Cəlilnin katibliyyə oxdyzy «Molla Nəsrəddin» jyrnalında mytəxəssis vağ etdirmişdi.

Ə. Şərifin ədəbi fəaljyjətinin altşnda 1905 — 1915-ni ildlərdə Tiflisdə kimnazjalarşnda təhsil alşr, onyn tərbişəsi altşnda böyyyr 10 jaşılarşnın mə'nəvi sta qadşmış Mirzə Cəlilnin katibliyyə oxdyzy «Molla Nəsrəddin» jyrnalında mytəxəssis vağ etdirmişdi. Ə. Şərifin ilk şıxkı, jaddə qalan ədəbi fəaljyjəti 1910-ny ildə «Zaküskaskoje obozrenije» rəzetində dərc etdirdiyi məqalələ olyr. 1911-ni ildə isə o, «Inşa» jyrnalında «Yşdyalar» səhifəsini aşş alaraq kedni bexaşlarının tədrigatşa vaxğ etmək, araşdşrmağ hər bir ədəbiyjatşnaz üçyn vaxidir.

Böyyk ədəbiyjatşnaz, ədəbiyjatşmışda olmaz fəaliyjəti ilə yanaşı, Ə. Şərif ədəbi-bədii tərjyməçilik sahəsində də fəaliyjət göstərmişdir. Onyn tərjyməçi-halına daxil olan əsərlərin sayı 30-dan çoxdyr. Bunlardan ən görkəmlisi, şübhəsiz ki, Lev Tolstoyun «Hacı Murad» povestinin tərjyməsidir. Bu tərjyməni Ə. Şərif 1912-ni ildə Tiflisdə nəşr etdirmişdir. Bundan başqa, Ə. Şərif Nizami Gəncəvinin «Yskəndərnamə» poemasını, Mixail Lermontovun «Demon» poemasını, Aleksandr Puşkinin «Kapitan qızı» romanını, Nikolay Qoqolun «Ölü canlar» poemasını, Ivan Turgenevin «Atalar və oğullar» romanını, Lev Tolstoyun «Hacı Murad» povestini, Maksim Qorkinin «Ana» romanını, Vladimir Korolenkonun «Kor musiqiçi» povestini, Anton Çexovun «Qara rahib» povestini, Aleksandr Kuprinin «Şulamit» povestini, Vsevolod Qarşinin «Qırmızı çiçək» povestini, Mixail Saltıkovun «Qara qüvvə» povestini, Nikolay Leskovun «Qəribə adam» povestini